

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра менеджменту та бізнес-адміністрування (№ 602)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Г.С. Ліхоносова

(підпис)

(ініціали та прізвище)

« 28 » серпня 2024 р.

**СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Управління фінансовими ризиками аерокосмічної галузі
(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»
(найменування спеціалізації)

Рівень вищої освіти: *другий (магістерський)*

Силабус введено в дію з 01.09.2024 року

Харків – 2024 р.

Розробник: Фурсова В.А., доцент, к.е.н.
(прізвище та ініціали, посада, наукова ступінь та вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування (№ 602)

(назва кафедри)

Протокол № 1 від « 28 » серпня 2024 р.

Завідувачка кафедри к.е.н., доцент
(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

В.П. Гатило
(ініціали та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

Фурсова Вікторія Анатоліївна, к.е.н., доцент. З 2008 з року викладає в університеті наступні дисципліни:

- банківська система;
- облік у банках;
- банківський менеджмент;
- аналіз діяльності банку;
- ризикологія;
- управління фінансовими ризиками аерокосмічної галузі.

Напрями наукових досліджень: рейтингове оцінювання фінансової стійкості банківських установ, банківські кризи, управління фінансовими ризиками.

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна – 1 семестр.

Обсяг дисципліни:

3 кредитів ЄКТС/ 90 годин, у тому числі аудиторних – 40 год., самостійної роботи здобувачів – 50 год.

Форма здобуття освіти.

Денна, дуальна, дистанційна.

Дисципліна – обов'язкова.

Види навчальної діяльності – лекції практичні роботи, самостійна робота здобувача.

Види контролю – модульний контроль, іспит.

Мова викладання – українська.

Пререквізити – фінанси, ризикологія, фінансовий аналіз, аналіз господарської діяльності.

Кореквізити – фінансовий менеджмент, стратегічне управління фінансами.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета - формування теоретичних знань і навиків застосування сучасних методів аналізу і оцінювання фінансового ризику, вивчення основних

принципів управління фінансовими ризиками, шляхів їх зниження, прогнозування ризикових подій.

Завдання дисципліни: довести до студентів розуміння суті, цілей і провідних засад управління фінансовими ризиками в аерокосмічній галузі; ознайомити студентів із можливостями побудови системи управління фінансовими ризиками на підприємстві; сформувати у студентів системний підхід до управління фінансовими ризиками та прибутковістю, активами, зобов'язаннями, капіталом аерокосмічного підприємства; навчити студентів правильного застосування методичного інструментарію управління фінансовими ризиками в аерокосмічній сфері.

Компетентності, які набуваються:

1) Інтегральна компетентність:

ІК Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у професійній діяльності або у процесі навчання у сфері фінансів, банківської справи та страхування, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

2) Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК2. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК6. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК8. Здатність працювати в міжнародному контексті.

3) Спеціальні фахові компетентності:

СК3. Здатність застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК5. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК7. Здатність до пошуку, використання та інтерпретації інформації, необхідної для вирішення професійних і наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК8. Здатність застосовувати інноваційні підходи в сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК10. Здатність враховувати особливості фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій, установ, що задіяні в аерокосмічній галузі та специфіку проведення досліджень у сфері фінансів, банківської справи та страхування аерокосмічної галузі

СК11. Здатність розглядати фондовий ринок як комплекс взаємопов'язаних фінансових сфер та ланок, орієнтуватися в процесі організації біржового обслуговування операцій на фондовому ринку, аналізувати та оцінювати фінансові ризики.

Очікувані результати навчання:

ПРН01. Використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і

управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

ПРН02. Знати на рівні новітніх досягнень основні концепції і методології наукового пізнання у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПРН04. Відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПРН07. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності

ПРН09. Застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПРН10. Здійснювати діагностику і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

ПРН11. Застосовувати поглиблені знання в сфері фінансового, банківського та страхового менеджменту для прийняття рішень.

ПРН12. Обґрунтувати вибір варіантів управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування та оцінювати їх ефективність з урахуванням цілей, наявних обмежень, законодавчих та етичних аспектів.

ПРН14. Вміти враховувати особливості фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій, установ, що задіяні в аерокосмічній галузі та специфіку проведення досліджень у сфері фінансів, банківської справи та страхування аерокосмічної галузі

ПРН 15 Демонструвати розуміння особливостей функціонування, тенденцій розвитку біржового обслуговування операцій на фондовому ринку, аналізувати та оцінювати фінансові ризики. ____

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками аерокосмічної галузі

Тема 1. Тема 1. Ризик як об'єктивна економічна категорія.

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Етапи розвитку наукових уявлень про ризик, поняття невизначеності, причини її виникнення. Еволюція категорії економічного ризику в економічній теорії, суть економічного ризику. Об'єкт, суб'єкт, джерела виникнення економічного ризику. Функції ризику. Класифікація фінансових ризиків. Загальна характеристика основних груп фінансових ризиків.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 2. Загальні засади управління та оцінювання фінансового ризику.

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Основні етапи та принципи управління ризиками. Ризик в абсолютному виразі. Ризик у відносному виразі. Аналіз існуючих методів оцінки ризику. Якісна та кількісна оцінка ризику. Методи кількісної оцінки ризику. Метод математичної статистики. Метод експертних оцінок. Метод дерева рішень. Шляхи мінімізації фінансових ризиків: уникнення, прийняття, передання, зниження. Хеджування. Страхування як форма нейтралізації фінансових ризиків. Види страхування фінансових ризиків. Критерії страхування ризиків.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Теми для рефератів:.

Тема 3. Особливості управління фінансовими ризиками в діяльності аерокосмічних підприємств

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Стратегія управління фінансовими ризиками на підприємстві аерокосмічної галузі. Чинники внутрішнього середовища підприємств аерокосмічної галузі. Види фінансових ризиків в аерокосмічній галузі. Методи та інструменти управління фінансовими ризиками в діяльності аерокосмічних підприємств. Моніторинг фінансових ризиків. Система менеджменту якості на аерокосмічних підприємствах.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Теми для рефератів:.

Тема 4. Ризик неплатоспроможності підприємств аерокосмічної галузі.

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Сутність ризику неплатоспроможності. Характеристика джерел ризику неплатоспроможності. Аналіз ризику неплатоспроможності підприємства аерокосмічної галузі. Експертні оцінки. Коефіцієнтний аналіз. Зарубіжні та вітчизняні комплексні методики оцінювання ризику неплатоспроможності підприємства аерокосмічної галузі.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Теми для рефератів:.

Модульний контроль 1

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 2 години*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.

Підготовка до модульного контролю.

Модуль 2.

Змістовний модуль 2. Управління інвестиційним, кредитним, валютним, ризиком ліквідності та податковим ризиком на підприємствах аерокосмічної галузі

Тема 5. Управління інвестиційними ризиками

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Загальні закономірності управління інвестиційними проектами. Критерії оцінки інвестиційного проекту. Оцінка економічної ефективності проекту. Застосування методу дисконтування для оцінки економічної ефективності проекту. Методи оцінки інвестиційних ризиків. Оцінка економічної ефективності страхування інвестиційних ризиків. Методи нейтралізації інвестиційних ризиків. Управління ризиками портфеля фінансових інструментів. Типи портфелів. Моделі формування ефективного портфеля.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Теми для рефератів:

Тема 6. Управління кредитним ризиком

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Сутність кредитного ризику. Причини виникнення кредитного ризику. Кількісна оцінка кредитного ризику. Контролінг та система кількісних оцінок кредитного ризику. Методи зниження кредитного ризику. Страхування в системі управління кредитними ризиками.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Теми для рефератів: Сутність і структура власного капіталу комерційного банку. Оцінка та аналіз достатності капіталу комерційного банку. Управління власним капіталом банку. Сутність і структура зобов'язань комерційного банку. Методи та інструменти управління залученими ресурсами банку. Сутність та структура активів комерційного банку.

Тема 7. Управління процентними та валютним ризиками

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Поняття валютного ризику, характеристика чинників його виникнення. Класифікація валютних ризиків. Методи аналізу валютних ризиків. Характеристика методів управління валютним ризиком. Строкові валютні контракти як інструменти хеджування ризику. Поняття відсоткового ризику, характеристика чинників його виникнення. Класифікація процентного ризику. Стратегії управління процентними ризиками. Комплексні методи управління процентними ризиками.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Теми для рефератів: Особливості управління процентним ризиком аерокосмічного підприємства. Управління валютним ризиком аерокосмічного підприємства.

Тема 8. Управління ринковим ризиком

Форма занять: лекція, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Ціни та індекси цін фінансових інструментів як об'єкти впливу ринкового ризику. Показники оцінки ринкового ризику для пайових і боргових фінансових інструментів. Портфельний підхід до управління ринковим ризиком. Хеджування ринкового ризику.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Теми для рефератів:.

Модульний контроль 2

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 2 години*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю.

5. Індивідуальні завдання

Розрахункова робота «Оцінка ризику неплатоспроможності аерокосмічного підприємства».

6. Методи навчання

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи: пояснювально-ознайомлювальний; ілюстративний, дослідницький. Навчальні технології зводяться до викладання лекцій, семінарських занять із доповідями за окремими темами, розв'язуванням задач, тестуванням, опитуванням, контрольними точками.

7. Методи контролю

За змістовними модулями 1, 2 передбачено проведення вибіркового опитування на практичних заняттях, розв'язання розрахункових завдань, модульний контроль та виконання індивідуального розрахункового завдання.

Підсумковий контроль здійснюється за допомогою оцінювання за модульно-рейтинговою системою і письмового іспиту.

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...0,3	8	0...2,5
Робота на практичних і семінарських заняттях	0...5	3	0...15
Модульний контроль	0...25	1	0...25
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...0,3	8	0...2,5
Робота на практичних і семінарських заняттях	0...5	3	0...15
Модульний контроль	0...25	1	0...25
Виконання і захист РГР (РР, РК)	0...15	1	0...15
Усього за семестр			0...100

Можливе отримання додаткових балів:

- участь у студентській конференції, написання тез доповіді, статті (0...15);

Білет для іспиту складається з двох теоретичних питань (0...40 балів за кожне) та однієї задачі (0...20 балів).

Під час складання семестрового *іспиту* здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). Показати мінімум знань та умінь. Захистити індивідуальне завдання, відпрацювати всі практичні заняття й пройти тестування.

Знати сутність і види фінансових ризиків, які виникають в діяльності аерокосмічного підприємства; знати основні способи мінімізації фінансових ризиків на підприємствах аерокосмічної галузі.

Добре (75-89). Твердо знати мінімум, захистити індивідуальне завдання в обумовлений строк, відпрацювати всі практичні заняття, здати тестування та поза аудиторну самостійну роботу.

Вміти оцінювати економічну ефективність інвестиційного проекту, оцінювати ризик неплатоспроможності аерокосмічного підприємства, приймати оптимальні рішення в умовах ризику і невизначеності.

Відмінно (90-100). Здати всі контрольні точки з оцінкою «відмінно» в обумовлений строк або достроково. Досконально знати всі теми та уміти застосовувати їх. Освоїти як основний, так і додатковий матеріал. Вміти управляти кредитним, валютним, відсотковим, податковим та іншими видами фінансових ризиків аерокосмічного підприємства.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

10. Методичне забезпечення

Сторінка дисципліни знаходиться за посиланням:

<https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=378>

11. Рекомендована література

Базова

1. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник / Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.
2. Управління фінансовими ризиками: навч. посібник/ Куцик П.О., Васильців Т.Г., В. М. Сороківський, В. І. Стефаняк, М. В. Сороківська. – Львів : Растр-7, 2016. – 318 с.
3. Шклярук С. Г. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. / С.Г. Шклярук. — Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. — 494 с.
4. Посохов І. М., Управління ризиками у підприємстві: навчальний посібник. Харків. НТУ «ХП», 2015. 220 с.

Допоміжна

8. Куцик П. О. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб./ П. О. Куцик, Т. Г. Васильців, В. М. Сороківський, В. І. Стефаняк, М. В. Сороківська. – Львів : Растр-7, 2016. – 318 с.
9. Хомініч В. П. Управління фінансовими ризиками. Практикум. Навчальний посібник для вузів. К., 2021. 119 с.
10. Гаврилко Т.О., Дибаль Р.В. Фінансова стійкість авіаційних підприємств: сутність та чинники впливу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2017. Вип. 24. Ч. 2 С. 65–69. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_24/economic_24_2.pdf (дата звернення: 09.09.2020).

12. Інформаційні ресурси

11. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua>
12. Сайт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.ssmc.gov.ua>;
13. Сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua;
14. Сайт Державного комітету статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua;
15. Сайт Світового банку. URL: www.worldbank.org.